

Utbildningsdepartementet
Skolenheten
103 33 STOCKHOLM

2017-02-27

Friskolornas riksförbunds yttrande över promemorian Vissa skollagsfrågor – del 4

Dnr U2016/05181/GV

Friskolornas riksförbund (förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på förslag i ovan rubricerade promemoria och får anföra följande.

Sammanfattning

- Förbundet tillstyrker, under vissa förutsättningar, förslaget om att ett godkännande som huvudman ska kunna återkallas av Skolinspektionen om inte verksamheten har startat senast två år efter det första läsår som godkännandet avser, framförallt i vissa specifika situationer som också anges i promemorian. Förbundet anser dock att det finns skäl för att tydliggöra vad som avses med särskilda skäl för att inte återkalla ett godkännande i enlighet med bestämmelsen och framför några exempel på sådana situationer.
- Förbundet avstyrker förslaget om att ett godkännande som huvudman ska kunna återkallas av kommunen om inte verksamheten har startat senast två år efter det första läsår som godkännandet avser av de skäl som nedan anförs.
- Förbundet tillstyrker förslaget om att registerkontrollen görs mer integritetsvänlig och även ska omfatta gymnasie- och gymnasiesärskolan.
- Förbundet tillstyrker att även enskilda huvudmän ska inhämta yttrande från elevens hemkommun inför mottagande av elever i huvudmannens gymnasiesärskola, men lämnar några synpunkter beträffande yttrandets innehåll.

- Förbundet tillstyrker att förslaget om att bestämmelserna om undantag vid betygssättning på gymnasienivå ska vara enhetliga för de olika skolformerna.
- Förbundet tillstyrker förslaget om att även kommuner ska kunna få betygsrätt vid distansundervisning av utlandssvenska elever som varaktigt vistas utomlands.

Avsnitt 2. Ett godkännande som enskild huvudman och beslut om rätt till bidrag ska återkallas under vissa förutsättningar

I promemorian förslås att Skolinspektionen respektive en kommun i vissa fall ska ges rätt att kunna återkalla ett godkännande som huvudman för utbildning inom skolväsendet om inte verksamheten har startat senast två år efter det första läsår godkännandet avser.

De situationer som ska föranleda denna rätt till återkallelse handlar om huvudmän som gått i konkurs eller som försatts i tvångslikvidation samt om den enskilde huvudmannen själv begär det.

Det anges vidare att, om det föreligger särskilda skäl för huvudmannen att inte bedriva verksamheten under längre tid än två år ska dock godkännandet inte återkallas.

Förbundets ställningstagande

Förbundet tillstyrker förslaget om att komplettera dagens bestämmelser med en rätt för Skolinspektionen att återkalla ett godkännande om huvudmannen begär det. Det är en situation som egentligen redan borde ha framgått av dagens reglering.

Förbundet kan vidare tillstyrka förslaget om rätt till återkallelse när en huvudman gått i konkurs eller har försatts i tvångslikvidation, ett förtydligande som är rimligt av samma skäl som ovan.

Däremot, när det gäller bestämmelsen om det kan finnas särskilda skäl för att inte återkalla godkännandet respektive beslut om rätt till bidrag om verksamheten inte bedrivits under en tid av två år, behöver förbundet lämna mer ingående synpunkter.

Till att börja med, finns det en övergripande problematik när det gäller dagens bestämmelser om när en ansökan senast ska inlämnas till Skolinspektionen tillsammans med tvåårsregeln som behöver framhållas. Det handlar om att regelverket begränsar planeringsmöjligheterna av skolverksamheter i nya bostadsområden. I många sammanhang lyfts behovet av en utvecklad dialog och samverkan mellan fristående huvudmän och kommunerna. Men när det gäller utvecklande av nya bostadsområden

finns det till exempel hinder som försvårar en samverkan. Två-årsregeln innebär att det idag inte är möjligt för en kommun som planerar ett nytt bostadsområde, att på ett tidigt stadium i processen ta initiativ till att samarbeta med fristående skolor kring den utbildningsverksamhet som ska erbjudas medborgarna. Det finns många kommuner som skulle vilja föra en sådan dialog och göra en form av överenskommelse med enskilda huvudmän kring framtida etablering. I sådana situationer skulle också kommunerna kunna få avlastning när det gäller stora investeringskostnader i de fall friskolorna åtar sig att ordna med skolbyggnader. Men, en planering måste göras i god tid och idag finns det ingen enskild huvudman som kan gå in i en sådan långsiktig samverkan. En ansökan, med allt vad det innebär, måste göras vid ett visst datum varje år och beslutet om godkännande gäller sedan bara i två år. Dagens reglering och den nu föreslagna kompletteringen sätter hinder för utvecklade samverkansprojekt som i god tid skulle kunna säkra tillgången till en bra utbildning för eleverna. Förbundet anser därför att det finns anledning att se över regleringen även utifrån detta perspektiv.

När det sedan gäller de skäl som framförs i promemorian om tydlighet och rättssäkerhetsaspekter avseende myndigheternas prövning av påtagligt negativa följder för skolväsendet är dessa förståeliga. För t.ex. gymnasieskolan är det för lägeskommunen och angränsade kommuner viktigt för planering och organisering av de egna gymnasieverksamheterna. Men det är också viktigt för de enskilda huvudmän som ansöker om nya godkännande för program och inriktningar. Dessa ska rimligen inte ges sämre förutsättningar vid Skolinspektionens prövning på grund av tidigare godkännanden som i praktiken inte avses att utnyttjas inom föreskriven tid.

Det är vidare bra och nödvändigt att det finns ett utrymme i lagstiftningen att beakta särskilda skäl för varför ett godkännande inte har utnyttjats inom tidsfristen. Men, det är likaså viktigt att de särskilda skälen för att myndigheten ska avstå från att återkalla hela eller delar av tillstånden som inte använts tydliggörs utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Förbundet vill framhålla några exempel på omständigheter som bör ligga till grund för att tidsfristen ska kunna överstigas och särskilda skäl således bör föreligga.

1. En fristående huvudman kan ha ansökt om att bedriva förskoleklass och grundskoleverksamhet till och med årskurs 9, men valt att starta med vissa årskurser för att på sikt bygga ut verksamheten. Ibland hänger planeringen ihop med lokalfrågan och bygglov. Ett konkret exempel är Internationella Engelska skolan som på grund av högt söktryck i hela landet under senare år har ansökt och fått godkännande för förskoleklass och årskurs 1-9, men i vissa fall valt att starta med årskurserna 4-9. Om Skolinspektionen skulle fatta beslut att återkalla den icke utnyttjade delen av tillståndet skulle det innebära att den planerade skolverksamheten inte skulle kunna byggas ut, vilket i sin tur påverkar det hyreskontrakt som huvudmannen ingått. I dessa fall bör det finnas anledning att beakta särskilda skäl, när huvudmannen kan visa på en planerad utveckling av

hela den verksamhet som man har godkännande för, även om tidsfristen överstigs.

2. En annan reell problematik i dag är konsekvenserna av Boverkets allmänna råd med konkreta krav på kvadratmeteryta m.m. Dessa rekommendationer påverkar konkret kommunernas beslut om bygglov genom avslag och/eller långa utdragna processer för enskilda huvudmän, vilket försenar verksamhetstart inom föreskriven tid. Dessutom tillkommer problemen med lagstiftningen beträffande de tillfälliga bygglov som många kommuner, i synnerhet i storstadsområdena, beslutat om för enskilda huvudmän. Dessa bygglov får nu inte förlängas på grund av regeländringar och får i sin tur negativa konsekvenser för de huvudmän som har beslut om godkännande att starta eller utöka verksamheter, men som inte hinner nyttja dessa inom den föreskrivna tidsfristen. En mycket olycklig utveckling som måste beaktas i de nu aktuella sammanhangen.

Särskilt om förslaget om kommunernas rätt

I promemorians föreslås också en tidsfrist och att kommuner bör få samma rätt som Skolinspektionen när det gäller återkallelse av godkännande för fristående förskolor och enskilt bedriva fritidshem. Idag finns det varken bestämmelser om när en ansökan om godkännande senast ska vara lämnad till kommunen och inte heller någon motsvarande tvåårsregel. Förbundet har förståelse för tankegångarna om ett likartat regelverk, vad gäller enskilda huvudmäns egen begäran om återkallelse och konkurs. Men förbundet avstyrker likväl förslaget om att komplettera dagens bestämmelser med en rätt för kommunen att återkalla ett godkännande respektive rätt till bidrag på det sätt som det utformas. Anledningen är att förbundet av erfarenhet vet att kommunernas hantering av godkännanden och tillsyn av fristående förskolor skiljer sig mycket åt runt om i landet. Det föreligger inte samma rättssäkerhet som vid Skolinspektionens prövningar och beslut. Man kan fundera över om det alls finns behov av en tvåårsregel för dessa verksamheter, men framför allt handlar det om att förslaget ger utrymme för godtyckliga bedömningar av vad som ska avses med särskilda skäl. Vi hänvisar även till det som ovan anförts om bygglov och tillfälliga bygglov, där många fristående förskolor har drabbats av det förändrade regelverket och idag lever i en osäkerhet.

Avsnitt 3 Bestämmelser om registerkontroll bör både göras integritetsvänligare och utökas till att omfatta gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Förbundet tillstyrker förslaget om att registerkontrollen i sig förenklas genom att det ska räcka med att registerutdraget visas upp och att anteckning om detta görs av den som anställer. Det är integritetsvänligare för den enskilde, men förenklar också huvudmännens handläggning. Förbundet tillstyrker också förslaget om en obligatorisk registerkontroll för gymnasie- och gymnasiesärskolan i syfte att ge även dessa ungdomar samma skydd som barn i de övriga skolformerna.

Avsnitt 4 Bestämmelserna om mottagande av elever i fristående gymnasiesärskolor bör justeras

I promemorian föreslås att fristående gymnasieskolor, på motsvarande sätt som kommuner idag, ska inhämta yttrande från elevens hemkommun inför mottagande av eleven i huvudmannens gymnasiesärskola. Förslaget syftar till att stärka elevernas rättssäkerhet samt skapa lika villkor mellan kommunala och enskilda huvudmän.

Det är viktigt att det endast är elever som hör till gymnasiesärskolans målgrupp som tas emot i gymnasiesärskola. Det är hemkommunens ansvar att genomföra denna prövning och besluta om eleven tillhör målgruppen.

Idag finns det krav på att kommuner vid mottagande av elev ska inhämta yttrande om att eleven tillhör gymnasiesärskolans målgrupp från elevens hemkommun. Yttrandet ska också innehålla uppgift om överenskommelse om ersättning eftersom detta är en förutsättning för mottagande. Något motsvarande krav om att inhämta yttrande med specifikt innehåll finns inte för fristående huvudmän, däremot finns regleringen om att man ska komma överens om ersättningen/elevpengen när det gäller elever på individuella program, som innebär att om man inte kan komma överens är den fristående huvudmannen inte skyldig att ta emot eleven.

Förbundet anser att det är rimligt och i linje med principen om lika villkor att motsvarande krav om yttrande införs även för fristående gymnasiesärskolor. Det är viktigt att elevens målgruppsstillhörighet säkerställs och i förekommande fall att det framgår om eleven har förutsättningar att följa undervisningen på ett nationellt program. Det är även bra att överenskommelsens om pengarna fastställs i yttrandet. Förbundet tillstyrker därför förslaget.

Förbundet vill dock göra ett viktigt tillägg, ett tillägg som framhållits även i andra tidigare remissvar när det gäller överenskommelse om elevpengen. Förbundet anser att det på lämpligt sätt också behöver framgå, allra helst i författningstext, att elevens hemkommun är skyldig att utge elevpeng till den fristående skolan, dvs. att utgångspunkten är just en överenskommelse utifrån ett elevperspektiv. Det kan tyckas vara en självklar princip med anledning av lagstiftningen om lika villkor med likabehandlingsprincipen som utgångspunkt. Anledningen till att förbundet anser att det är nödvändigt att åter poängtera vikten av detta, är att det alltför ofta händer att kommuner ifrågasätter att utge ersättning för berörda elever. Kommunerna vill inte komma överens om pengarna trots att det är lagstiftningens utgångspunkt. Kommunerna motiverar sin inställning med att de lämpligen själva tar hand om dessa elever och tolkar lagstiftningen som att man alltså kan välja bort överenskommelsen. Detta är förstås mycket olyckligt och sätter elevens valfrihet helt ur spel.

Avsnitt 5 Undantagsbestämmelserna vid betygssättning ska vara enhetliga för de olika skolformerna på gymnasial nivå

Förbundet tillstyrker förslaget om att det vid betygssättning i kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna i likhet med vad som gäller vid betygssättning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, ska få bortses från enstaka delar av kunskapskraven om det finns särskilda skäl.

Avsnitt 6 Bestämmelserna om betygsrätt utanför skolväsendet ska justeras

Förbundet tillstyrker förslaget om att kommuner, i linje med principen om lika villkor, ska kunna få betygsrätt vid distansundervisning av utlandssvenska elever som varaktigt vistas utomlands på motsvarande sätt som dagens bestämmelser för enskilda huvudmän.

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton
VD

Mariette Dennholt
Förbundsjurist